

**OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK INSTITUTI**

Amaliy ish

Mavzu:

БОБУРНОМА

Tayyorladi: Xudoyberganova Gavhar

Toshkent-2011

«BOBURNOMA»

- «BOBURNOMA» - jahon adabiyoti va manbashunosligidagi muhim va noyob yodgorlik; o'zbek adabiyotida dastlabki nasriy memuar va tarixiy-ilmiy asar. Muallifi Zahiriddin Muhammad Bobur. Eski o'zbek (chig'atoy) tilida yozilgan (tahmiman 1518/19 - 1530). «Boburiya», «Voqeoti Bobur», «Voqeanoma», «Tuzuki Boburiy», «Tabaqoti Boburiy», «Tavorixi Boburiy» kabi nomlar bilan ham ma'lum. Boburning o'zi esa «Vaqoye» va «Tarix» degan nomlarni ishlatgan. «Boburnoma»da 1494 - 1529 yillarda Markaziy Osiyo, Afg'oniston va Hindistonda sodir bo'lgan tarixiy-siyosiy voqealar yilma-yil o'ta aniqlik bilan bayon qilingan bo'lib, ular muallif hayoti va siyosiy faoliyati bilan bevosita bog'liqdir.
- «Boburnoma» o'zida bayon qilingan voqealar jarayoniga ko'ra 3 qismga: Boburning Movarounnahr (1494 - 1504), Afg'oniston (1504- 1524) va Hindiston (1524- 1530)dagi hukmdorlik davriga bo'linadi. Birinchi qismda Boburning otasi - temuriylarning Farg'ona ulusi hokimi Umarshayx Mirzo (1461 - 1494) xususida hamda Boburning Farg'ona taxtiga o'tirishi (1494 yil iyun), ammo Temuriylar davlatida avj olgan taxt uchun kurash oqibatida o'z ulusidan mahrum bo'lishi (15-asr 90-yillari),

- Samarqand uchun Shayboniylarga qarshi olib borgan jangu jadallarining (1497- 1501) behuda ketishi, va nihoyat, toju taxtdan butunlay ajrab, Hisor tog`lari orqali tahmiman 250 navkar bilan Afg`onistonga yuz tutishi (1504) haqidagi voqealar batafsil zikr qilingan. Ikkinchi qismda Boburning Kobulni zabt etgani, so`ng u yerda mustaqil davlat tuzgani (1508), Eron shohi Ismoil Safaviyning harbiy yordami bilan Samarqandni yana ishg`ol qilgani (1511), lekin shayboniylar (Ubaydulla Sulton, Muhammad Temur Sulton va Jonibek Sulton)dan yengilib (1512), Kobulga qaytgani, keyin esa Hindistonni zabt etishga hozirlik ko`ra boshlagani xususidagi voqealar bayon etilgan. Uchinchi qism esa Boburning Dehli sultoni Ibrohim Lo`diyini mag`lub etib (Panipat janglari), Shimoliy Hindistonni bosib olgani (1526) va Boburiylar davlatini barpo qilgani haqidagi ma`lumotlardan iborat.

«Boburnoma»da keltirilgan barcha ma'lumotlar, xususan Farg'ona, Toshkent, Samarqand, Hisor, Chag'oniyon va Shimoliy Afg'onistonning XV-asrning 80-90-yillari va XVI-asrning 1-choragidagi siyosiy ahvoliga doir xabarlar o'zining batafsilligi bilan shu xususdagi boshqa adabiyotlardan tubdan farq qiladi. Shuningdek, asar muallifning muayyan tarixiy voqea haqida hamda o'zaro dushmanlik qilgan temuriylar - Umarshayx, Sulton Ahmad, Sulton Mahmud, Boysung'ur Mirzo, Sulton Husayn va boshqalarning xulq-atvori, tabiati xususida bildirgan fikr-mulohazalari bilan ham ahamiyatlidir. Asarda ijtimoiy-tabiiy fanlar, tarix, falsafa, fiqh, din ta'limoti, tilshunoslik, jug'rofiya, tabiatshunoslik, ma'danshunoslik, dehqonchilik, bog'dorchilik va boshqalarga oid aniq va hanuzgacha o'z tarixiy va ilmiy ahamiyatini yoqotmagan ma'lumotlar, ilmiy asoslangan xulosalar keltirilgan.

- «Boburnoma»da Alisher Navoiy, Abdurahmon Jomiy, Behzod kabi ko`plab san`atkorlar tavsif etilib, ularning ijodiy faoliyatlariga xolis baho beriladi. Jumladan, Alisher Navoiy haqida shunday deyiladi: «Alisherbek naziri yo`q kishi edi. Turkiy til bila to she`r aytibturlar,- hech kim oncha ko`p va xo`b aytqon emas».
-
- «Boburnoma» XV-asr o`zbek badiiy nasrining yorqin namunasi sifatida sof badiiy lavhalar, jonli tasvirlar, an`anaviy lirik chekinishlarga boy. Nasriy matn ichida keltirilgan xalq maqol-matallari, iboralari, ibratli o`g`itlar, she`riy parchalar uning badiiyligini yanada oshiradi, o`ziga xos joziba bag`ishlaydi.
-
- «Boburnoma» XVI-asrdan boshlab hozirgacha dunyoning ko`p tillari - ingliz, golland, fransuz, fors, nemis, italyan, rus, hind, urdu va boshqa tillariga bir necha martalab tarjima qilindi, sharh-izohlar bilan nashr etildi.

- «Boburnoma»ni hamda Boburning she`riy merosini o`rganishda O`zbekistonlik olimlar ham salmoqli hissa qo`shdilar. Professor Fitrat tomonidan tuzilgan «O`zbek adabiyoti namunalari» xrestomatiyasida «Boburnoma»dan parchalar, Boburning 31 g`azali, 2 masnaviy va 28 ruboiysi berilgan. M. Sale «Boburnoma»ni rus tiliga to`la tarjima qilib, 3 marta (1958, 1982, 1993) nashr ettirdi. P. Shamsiyev va S. Mirzayevlar tomonidan «Boburnoma»ning ikki jildli (1948) va bir jildli (1960) nashri chop etildi. 1956 - 1966 yillarda Boburning uch jildli tanlangan asarlari chop etilib, unga Boburnning she`riy devoni (1-jild) va «Boburnoma» (2- 3-jildlar) kirgan Bobur va uning ilmiy merosini o`rganishga S. Azimjonova katta ulush qo`shgan. «Boburnoma»ning M. Sale tomonidan qilingan tarjimalari uning batafsil so`z boshisi va tahriri ostida nashr etilgan.

• Bajardi: Xudoybergenova G.